

D) Elsőfokú egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek

Matematika – 9. évfolyam

Karinthy Frigyes: Tanítom a kisfiamat

– Ha kilenc kályhában öt és fél nap alatt tizenkét köbméter bükkfa ég el – mennyi nap alatt ég el tizenkét kályhában kilenc köbméter bükkfa ...

– Ha kilenc kályhában ...

Az íróasztal előtt ülök, valami cikket olvasok. Nem tudok figyelni. A másik szobából már harmincötödször hallok a fenti mondatot.

Mi a csoda van már azzal a bükkfával. Muszáj kimenni.

Gabi az asztal fölé görnyedve rágja a tollat. Úgy teszek, mintha valami más miatt mentem volna ki, fontoskodva keresgélek a könyvszekrényben. Gabi lopva rám néz, én összehúzó a szemem, mintha nagyon el volnék foglalva gondjaimmal és nem vennék tudomást róla – érzem is, hogy erre gondol, közben görcsösen mondogatom magamban: „Ha kilenc bükkfa... tizenkét köbméter... akkor hány kályhában...” Ejnye, a csudába! Hogy is van?

Elmegyek előtte szórakozottan, megállok, mintha ebben pillanatban vettem volna észre.

– Na, mi az, kisfiam, tanulgatunk?

Gabi szája lefelé görbül.

– Apukám ...

– Mi az?

– Nem értem ezt a dolgot.

– Nem értem?! ... Gabi! ... Hogy lehet ilyet mondani?! ... Hát nem magyarázták el az iskolában?

– De igen, csakhogy ...

A torkomat köszörülöm. Aztán már nyersen és ellenségesen:

– Mi az, amit nem értesz?

Gabi mohón gyorsan és megkönnyebbülve, máris hadarni kezdi, mint akinek nagy súlyt vettek le a válláról.

– Nézd apukám, ha kilenc kályhában öt és fél nap alatt tizenkét köbméter bükkfa ég el.

Én dühösen:

– Papperlapapp! ... Ne hadarj! ... Így nem lehet értelmesen gondolkodni! ... Tessék még egyszer nyugodtan, megfontoltan elmondani; majd akkor meg fogod érteni! Nna, adj egy kis helyet.

D) Elsőfokú egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek

Matematika – 9. évfolyam

Gabi boldogan és fürgén félrehúzódik. Ő azt hiszi, hogy én most nem tudom, hogy ő most vidáman rám bízta a egész dolgot – ő nem tudja, ő persze nem emlékszik ugyanerre a jelenetre, húszegynéhány évvel ezelőtt, mikor én húzódtam így félre, boldogan és megkönnyebbülve, és az apám ült le így mellém, ugyanezzel a bosszankodó és fontoskodó arccal, mint most én. És ami a legborzasztóbb még hozzá – ebben a pillanatban villan át rajtam – erről ugyanerről a példáról volt szó akkor is! ... Úgy van, nincs kétség! ... a bükkfa és a kályha! szent Isten! ... pedig akkor már *majdnem* megértettem – csak elfelejtettem! ...

Az egész húszegynéhányéves korunk egy pillanat alatt semmibe süllyed. Hogy is volt csak?

– Nézd, Gabi, mondom türelmesen – az ember nem a szájával gondolkodik, hanem az eszével. Mi az, amit nem értesz?! ... Hiszen ez olyan egyszerű és világos, mint a nap – ezt az első elemista is megérti, ha egy pillanattig figyel. Nézd, fiam. Ugye, itt van az, hogy kilenc kályhában öt és fél nap alatt ennyi és ennyi bükkfa ég el. Nnna. Mit nem értesz ezen?

– Ezt értem, apukám ... csak azt nem tudom, hogy az első aránypár fordított és a második egyenes, vagy az első egyenes és a második fordított, vagy mind a kettő egyenes, vagy mind a kettő fordított.

A fejbőröm, a hajam tövében, lassan hidegedni kezd. Mi a csudát fecseg ez itt össze az aránypárokról? Mik lehetnek azok az átkozott aránypárok?! ... Honnan lehetne ezt hirtelenében meg tudni?

Most már hangosan szólok rá:

– Gabi! ... Már megint hadarsz! ... Hogy akarod így megérteni? ... Az ember a szájával, izé ... Mi az, hogy fordított meg egyenes, meg egyenes meg fordított, papperlapapp, vagy a falramászott nagybőgős!

Gabi röhög. Ráordítok:

– Ne röhögj! Ezért taníttatlak, kínlódom veled! ... Ez azért van, mert nem figyelsz az iskolában! ... Hiszen te azt se tudod ... hiszen te azt se tudod ... (Elképedve meredek rá, mintha egy szörnyű gyanú ébredt volna fel bennem.) Hiszen te talán azt se tudod, hogy mi az az aránypár?! ...

– Dehogynem, apukám ... Az aránypár ... az aránypár ... az aránypár az a két viszony ... amelyben a belső tagok hányadosa ... illetve a külső tagok szorzata ...

Össze csapom a kezem.

– Mondom! ... Tizennégy éves kamasz, és nem tudja mi az az aránypár!

Gabi szája megint lefelé görbül.

– Hát mi?

– Hogy mi? Na megállj, te csirkefogó! ... Most azonnal előveszed a könyvet, és harmincszor elmondod!! ... mert különben ...

Gabi megszeppenve lapozgat, aztán hadarni kezdi:

D) Elsőfokú egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek

Matematika – 9. évfolyam

– Az aránypár azon mennyiség, melynek két belfogója úgy viszonylik két másik mennyiséghez, valamint ... igen, apukám, de melyik itt a két belfogó, a bűkkfa térfogata és a napok száma, vagy a kályhák száma és a bűkkfa térfogata? ...

– Már megint hadarsz! Add ide azt a könyvet.

És most rettentő komolyan kezdem:

– Ide nézz, Gabi, ne légy már olyan ostoba. Hiszen ez olyan világos, mint a nap. Na nézd, milyen egyszerű. Na. Ide figyelj! Ugye, azt mondja, hogy kilenc kályhában ennyi nap alatt ennyi és ennyi bűkkfa. Tehát ha ennyi és ennyi bűkkfa kilenc nap alatt, akkor világos, ugye, hogy tizenkét nap alatt viszont nem ennyi és ennyi, hanem ...

– Igen, apukám, eddig én is értem, de az aránypár ...

Dühbe jövök.

– Ne fecsegy bele, így nem érte ... nem érted meg. Ide figyelj. Ha kilenc nap alatt ennyi és ennyi – akkor tizenkét nap alatt, mondjuk, esetleg ennyi és ennyivel több. De viszont, pardon, azért nem több mégse, mert nem kilenc kályhában, hanem tizenkettőben, tehát ennyivel kevesebb vagyis ennyivel több, mintha ugyanannyival kevesebb volna, mint amennyivel több ... Itt ugyanis az aránypár ... az aránypár ...

Egyszerre világosság gyúl az agyamban. Mint egy villámcsapás, úgy ér a Nagy Megismerés, aminek hiánya húszegynéhány év óta lappang és borong bennem – úgy van, most rájöttem! ... Nincs kétség – akkor ... ott ... egészen nyilvánvaló – úgy van, nyilvánvaló, *az apám se értette ezt a példát!*

Lopva a Gabira nézek. Gabi közben észrevétlenül kinyitja a történelemkönyvet, és most félszemmel azt a jelenetet nézi egy régi képen nagy kéjjel, ahogy Kinizsi Pál két törököt dögönyöz.

Nagyot ütök a kobakjára, csak úgy csattan.

– Nesze! ... majd bolond leszek itt kínlódni veled, amikor nem figyelsz!

Gabi bög, mint a két török együttvéve.

Én pedig megkönnyebbülve ugrom fel, és a múlt ködén keresztül egy arc rajzolódik elém – az apámé, amint nagyot üt a kobakomra, vígan és megkönnyebbülve mintha azt mondaná: „add tovább a fiadnak! énnekem már elég volt!” és füttyörészve, zsebre dugott kezekkel, vígan indul el a sír felé, ahol egészen mindegy, hogy hány nap alatt ég el kilenc köbméter bűkkfa és hatvan-hetven év élet.